

Katarzyna Nazar

Maria Curie-Skłodowska University in Lublin, Poland

ORCID: 0000-0001-7987-0727

katarzyna.nazar@umcs.pl

Kilka uwag na temat uporczywego nękania na tle wyroku Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 2020 r. (III KK 266/20, LEX nr 2508786)

*A Few Comments on Persistent Harassment in the Context
of the Supreme Court Judgement of 2 December 2020
(III KK 266/20, LEX no. 2508786)*

ABSTRAKT

Przedmiotem opracowania jest problematyka związana z przestępstwem uporczywego nękania (art. 190a § 1 Kodeksu karnego), a w szczególności z jego stroną podmiotową. Zasadniczą kwestią, do której odniósł się Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku, były motywy działania sprawcy uporczywego nękania. Sąd Najwyższy uznał, że do znamion czynu z § 1 art. 190a Kodeksu karnego nie należy cel działania sprawcy, tj. fakt, że strona podmiotowa tego typu przestępstwa nie ma charakteru kierunkowego. Motywacja sprawcy jest irrelevantna z punktu widzenia znamion tego czynu, jego sprawca może działać w różnym celu. W związku z tym, że nękanie musi być uporczywe oraz musi prowadzić do określonego skutku, sprawca powinien zarówno swoją świadomością, jak i wolą obejmować te elementy stanu faktycznego. Realizacja celu, który sam w sobie nie zasługuje na negatywną ocenę, środkami stanowiącymi uporczywe nękanie innej osoby prowadzące do wzbudzenia w niej poczucia zagrożenia, poniżenia lub udręczenia lub naruszające jej prywatność może wypełniać znamiona przestępstwa z art. 190a Kodeksu karnego. Autorka odniosła się do problemu zamiaru i motywacji sprawcy uporczywego nękania, dzieląc pogląd sformułowany przez Sąd Najwyższy w obu tezach wyroku.

Słowa kluczowe: uporczywe nękanie; strona podmiotowa; zamiar, motywacja; sprawca

W uzasadnieniu wyroku z dnia 2 grudnia 2020 r. Sąd Najwyższy odniósł się do problematyki przestępstwa uporczywego nękania (stalkingu), określonego w art. 190a § 1 Kodeksu karnego (k.k.) na gruncie następującego stanu faktycznego. G.W. wyrokiem Sądu Rejonowego w Ż. z dnia 12 września 2019 r. została uznana za winną tego, że w okresie od sierpnia 2018 r. do 8 stycznia 2019 r. uporczywie nękała K.P. w ten sposób, że wysyłała wiadomości SMS i MMS na numer telefonu pokrzywdzonego, wysyłała wiadomości mailowe na adresy mailowe firmowe i prywatne pokrzywdzonego oraz dokonywała nieprawdziwych wpisów na temat pokrzywdzonego na różnych internetowych forach społecznościowych, co wzbudziło w pokrzywdzonym uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia i istotnie naruszyło jego prywatność – to jest popełnienia przestępstwa z art. 190a § 1 k.k., za które na podstawie tego przepisu wymierzono jej karę 100 stawek dziennych grzywny, ustalając wymiar jednej stawki na kwotę 10 zł.

Od wyroku Sądu Rejonowego odwołali się: obrońca oskarżonej oraz oskarżyciel posiłkowy. Obrońca oskarżonej zarzucił wyrokowi obrazę przepisów prawa materialnego, tj. art. 190a § 1 k.k. poprzez jego błędne zastosowanie wskutek przyjęcia, że oskarżona wyczerpała znamiona zarzucanego czynu, podczas gdy to oskarżona jest nękana, poniżana i czuje się zagrożona. Natomiast oskarżyciel posiłkowy zaskarżył wyrok w części dotyczącej kary i zarzucił mu rażącą niewspółmierność kary polegającą na wymierzeniu oskarżonej kary grzywny zamiast 2 miesięcy pozbawienia wolności przez przecenienie znaczenia ustalonych okoliczności łagodzących oraz niedocenienie wymowy i znaczenia ustalonych okoliczności obciążających, takich jak wyjątkowa determinacja i nieustępliwość oskarżonej, a także pominięcie braku starania się oskarżonej o naprawienie szkody lub zadośćuczynienie w innej formie, nieprzeproszenie oskarżyciela posiłkowego czy próba wykreowania siebie jako ofiary podczas postępowania, co ostatecznie doprowadziło do wymierzenia oskarżonej kary nieodpowiadającej jej celom i nieuwzględniającej ustawowych dyrektyw jej wymiaru, nakazujących zwracać uwagę na okoliczności czynu oraz sposób działania sprawcy zarówno w trakcie czynu, jak i po jego dokonaniu. To wszystko spowodowało wymierzenie oskarżonej kary nieuwzględniającej stopnia zawinienia i nierealizującej celu, jaki kara powinna spełniać w zakresie prewencji szczególnej, tj. wychowawczego i prewencyjnego, ewentualnie – rażącą niewspółmierność kary polegającą na nieorzeczeniu względem oskarżonej środka karnego polegającego na zakazie kontaktu z oskarżycielem posiłkowym poprzez brak uwzględnienia przy wymiarze kary znaczenia takich okoliczności jak motywacja sprawcy, zachowanie po popełnieniu przestępstwa i stopień winy, przez co brak orzeczenia tego środka nie realizuje w pełni celów kary w zakresie prewencji indywidualnej i ogólnej, a także nie czyni zadość poczuciu sprawiedliwości.

Po rozpoznaniu apelacji Sąd Okręgowy w B. wyrokiem z dnia 18 grudnia 2019 r. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że uniewinnił oskarżoną.

Kasację od wyroku sądu odwoławczego wniósł pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego, zarzucając: rażąco obrazę prawa materialnego, mającą istotny wpływ na treść wyroku, tj. błędną wykładnię art. 190a § 1 k.k. polegającą na wyrażeniu poglądu, że zachowania oskarżonej nie wypełniały znamion przestępstwa, a stanowiły jedynie dążenie do rozwiązania konfliktu na tle majątkowym, co wyłączało możliwość przypisania jej zarzucanego czynu, a w konsekwencji dokonania błędnej subsumpcji stanu faktycznego i nieprawidłowego uznania, że oskarżona swoim zachowaniem nie wyczerpała znamion przestępstwa z art. 190a § 1 k.k., co miało istotny wpływ na wydanie wyroku uniewinniającego oskarżoną od zarzucanego jej czynu. W związku z podniesionym zarzutem pełnomocnik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w B. do ponownego rozpoznania. W pisemnej odpowiedzi na kasację prokurator wniósł o uwzględnienie kasacji i uchylenie wyroku sądu odwoławczego oraz o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy uznał kasację za zasadną, i to w stopniu oczywistym, co skutkowało uchyleniem zaskarżonego wyroku i przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania. W uzasadnieniu wyroku wskazano, że uzasadniając swoje rozstrzygnięcie, Sąd Okręgowy najpierw stwierdził, iż „Sąd I instancji dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych, opierając je na prawidłowo zebranych i ocenionych materiale dowodowym”, po czym zauważył, że Sąd ten „dokonał jednak wadliwej oceny prawnokarnej zachowania oskarżonej i uznał, że swoim zachowaniem wyczerpała wszystkie znamiona przestępstwa z art. 190a § 1 k.k.”.

Zgadzając się ze stanowiskiem przyjętym przez Sąd Najwyższy, przedmiotem niniejszego opracowania uczyniono analizę wybranych aspektów ustawowych znamion przestępstwa uporczywego nękania.

Przepis art. 190a § 1 k.k. kryminalizuje zachowanie polegające na uporczywym nękanii (stalking)¹ innej osoby lub osoby jej najbliższej, przez co wzbudza u niej uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia, poniżenia lub udęczenia lub istotnie narusza jej prywatność. Przystępstwo to zagrożone jest karą pozbawiania wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Głównym przedmiotem ochrony w przypadku art. 190a § 1 k.k. jest szeroko rozumiana wolność, zarówno w aspekcie wolności „od czegoś” (np. od strachu, od nagabywania, od niechcianego towarzystwa innej osoby), jak i wolności „do czegoś” (przede wszystkim do zachowania swojej prywatności). Jak podnosi S. Hypś:

¹ W kodeksach karnych niektórych państw europejskich na określenie zjawiska stalkingu używa się różnych nazw, które w danym języku odpowiadają znaczeniu słowa „stalking” (Albania, Austria, Belgia, Chorwacja, Czechy, Finlandia, Holandia, Luksemburg, Liechtenstein). Drugą grupę stanowią kraje, w których stalking określa się mianem „prześladowania/nękania” (*harassment*) w języku narodowym (np. Niemcy, Węgry, Rumunia). Zob. K. Nazar, [w:] *Przestępstwa przeciwko wolności*, red. M. Mozgawa, Lublin 2020, s. 298–299. Teksty poszczególnych aktów prawnych ustalono na podstawie strony internetowej www.legislationline.org [dostęp: 13.03.2021].

„Dobrem chronionym jest związane z ochroną wolności człowieka prawo do życia w poczuciu bezpieczeństwa, tj. wolnego od jakiegokolwiek formy dręczenia, nękania i poczucia zagrożenia. Ochronie podlega zatem wolność psychiczna człowieka, ale także jego prawo do ochrony życia prywatnego i rodzinnego, gdyż sprawca może być karany za istotne naruszenie prywatności ofiary. Najczęściej jednak istotą tego czynu będzie sytuacja, w której sprawca dokonuje zamachu na psychikę człowieka poprzez naruszenie jego prywatności”.² Według M. Budyn-Kulik w przypadku przestępstwa z art. 190a k.k. chodzi o dobro w postaci dobrostanu psychicznego. Indywidualnym dobrem chronionym przez ten przepis jest także prawo do prywatności.³ Ubocznym przedmiotem ochrony zdaje się być zdrowie człowieka (psychiczne, fizyczne), jego nietykliwość cielesna, nienaruszalność korespondencji itp.⁴

Omawiany przepis zawiera szereg nieostrych znamion, budzących poważne wątpliwości interpretacyjne.⁵ Pierwsza trudność pojawia się w związku z określeniem znamienia czasownikowego „nękanie”,⁶ którego ustawa nie definiuje. Zgodnie ze słownikowym znaczeniem „nękać” to ‘ustawicznie dręczyć, trapić, niepokoić (czymś) kogoś; dokuczać komuś, nie dawać chwili spokoju’.⁷ W doktrynie prawa karnego wskazuje się, że nękanie to wielokrotne, powtarzające się prześladowanie, polegające na podejmowaniu różnych naprzykrzających się czynności, mających na celu udęczenie, utrapienie lub niepokojenie pokrzywdzonego albo jego osoby najbliższej.⁸ Niewątpliwie w pojęciu nękania mieści się powtarzalność zachowań sprawcy, niekiedy jednorodnych, a często o różnym charakterze i różnym stopniu dolegliwości (nie wystarczy tu zachowanie jednorazowe).⁹ Jest to więc przestępstwo wieloczynowe. Nękanie ma miejsce nie tylko w przypadku tożsamego rodzajowo

² S. Hypś, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2019, s. 1013.

³ M. Budyn-Kulik, *Kodeks karny. Komentarz do zmian wprowadzonych ustawą z dnia 25 lutego 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny*, LEX/el. 2011, teza 19.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Zob. A. Michalska-Warias, K. Nazar-Gutowska, *Prawnokarne aspekty nękania w polskim prawie karnym*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2010, vol. 14, s. 61–76.

⁶ Państwa, w których kryminalizowany jest stalking, w ustawach karnych w zróżnicowany sposób określają czynność sprawczą, np. jako „zastraszanie lub prowokowanie innej osoby” (Albania), „wielokrotne zagrożenie, obserwowanie, nawiązywanie kontaktu lub prześladowanie w inny porównywalny sposób” (Finlandia), „bezprawne, systematyczne i umyślne naruszanie prywatności” (Holandia), „wielokrotne nachodzenie innej osoby lub nadzorowanie miejsca zamieszkania, miejsca pracy lub innego miejsca, w których dana osoba przebywa”, a także „wykonywanie połączeń telefonicznych lub nawiązywanie łączności za pomocą urządzeń komunikacyjnych” (Rumunia). Zob. K. Nazar, [w:] *Przestępstwa...*, s. 299.

⁷ *Słownik języka polskiego PWN*, red. M. Szymczak, t. 2, Warszawa 1984, s. 317; *Uniwersalny słownik języka polskiego*, red. S. Dubisz, t. 2, Warszawa 2003, s. 1095.

⁸ S. Hypś, *op. cit.*, s. 1013.

⁹ M. Królikowski, A. Sakowicz, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 1: *Komentarz. Art. 117–221*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017, s. 587.

zachowania się sprawcy, lecz również wtedy, gdy nastąpi podjęcie całego ciągu rodzajowo odmiennych zachowań.¹⁰ Taka sytuacja miała miejsce w przedmiotowej sprawie. Oskarżona wysyłała wiadomości SMS i MMS na numer telefonu pokrzywdzonego, wysyłała wiadomości mailowe na adresy mailowe firmowe i prywatne pokrzywdzonego oraz dokonywała nieprawdziwych wpisów na temat pokrzywdzonego na różnych internetowych forach społecznościowych.

Dokonanie oceny znamienia „nęka” nie jest proste, gdyż może ono podlegać wykładni zarówno z punktu widzenia subiektywnego (tzn. odczuć osoby pokrzywdzonej bądź przez pryzmat zamiaru sprawcy), jak i z punktu widzenia obiektywnego (osób trzecich dokonujących oceny). Wydaje się, że ocena ta (podobnie jak w przypadku znamienia „znęca się” przy przestępstwie z art. 207 k.k.) powinna być oparta na koncepcji mieszanej (obiektywno-subiektywnej). Można wyobrazić sobie sytuacje, które z obiektywnego punktu widzenia nie będą uznawane za dolegliwe (uciążliwe), a które ze względu na indywidualne właściwości pokrzywdzonego spowodują u niego poczucie zagrożenia, udręczenia czy poniżenia. Może być również odwrotnie – zachowania nieakceptowane z punktu widzenia oceny obiektywnej nie będą stanowiły nękania w odczuciu osoby pokrzywdzonej.

Dodatkową trudność interpretacyjną stwarza to, iż nękanie, o którym mowa w art. 190a § 1 k.k., musi być uporczywe.¹¹ Powstaje wątpliwość, czy takie ustawowe dookreślenie jest zasadne. „Uporczywy” oznacza ‘trudny do usunięcia, utrzymujący się długo lub ciągle powtarzający się; nieustanny, uciążliwy’.¹² W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 5 stycznia 2001 r. stwierdzono, że uporczywość jest antynomią jednorazowego czy nawet kilkakrotnego zachowania sprawcy.¹³ Słusznie zatem M. Mozgawa wskazuje, że skoro z samego określenia „nękać” wynika ustawiczność działania (szereg zachowań), zbędne wydaje się implikowanie dodatkowych wymagań ustawowych, iż dręczenie sprawcy ma cechować uporczywość.¹⁴ Takie

¹⁰ *Ibidem*, s. 588. Jak wynika z przeprowadzonych przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości badań empirycznych, „tylko 12% pokrzywdzonych stwierdziło, że sprawca szykanował ich wyłącznie w jeden sposób. Najczęściej byli nękani w kilku formach: od 2 do 7 (68%). Pozostali doświadczyli nękania na więcej sposobów”. Zob. B. Gruszczyńska, M. Marczewski, P. Ostaszewski, A. Siemaszko, D. Woźniakowska-Fajst, *Stalking w Polsce. Rozmiary – formy – skutki*, [w:] *Stosowanie prawa. Księga jubileuszowa z okazji XX-lecia Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości*, red. A. Siemaszko, Warszawa 2011, s. 840.

¹¹ W niektórych ustawach karnych przepis wprost wskazuje na uporczywość działania sprawcy (tak jak w polskim kodeksie karnym), np. kodeks karny Austrii, Liechtensteinu, Niemiec, Czech, Chorwacji, w innych zaś mowa jest o wielokrotności zachowań (Finlandia, Luksemburg, Rumunia), powtarzalności zachowań (Albania) lub długotrwałym (Czechy) czy systematycznym nękaniu (Holandia). Zob. K. Nazar, [w:] *Przestępstwa...*, s. 300.

¹² *Uniwersalny słownik języka polskiego*, red. S. Dubisz, t. 4, Warszawa 2003, s. 1007.

¹³ Wyrok SN z dnia 5 stycznia 2001 r., V KKN 504/00, OSNKW 2001, nr 7–8, poz. 57.

¹⁴ Tak M. Mozgawa, [w:] *System Prawa Karnego*, t. 10: *Przestępstwa przeciwko dobrom indywidualnym*, red. J. Warylewski, Warszawa 2016, s. 461. Odmienne J. Kosonoga, [w:] *Kodeks karny*.

ujęcie powoduje zawężenie pola penalizacji przepisu do najbardziej uciążliwych zachowań i w konsekwencji może ograniczać ochronę pokrzywdzonego z uwagi na ten wymóg. Ocena nękania pod kątem jego uporczywości musi się więc opierać na analizie konkretnych stanów faktycznych, gdyż nie da się stworzyć pełnego katalogu zachowań, które można uznać za przejaw uporczywego nękania.¹⁵ I takie zadanie stoi przed praktyką wymiaru sprawiedliwości. Ponadto aby mówić o uporczywości, zachowanie sprawcy musi trwać przez pewien czas (choć nie musi on być szczególnie długi). *In abstracto* nie sposób jest jednak określić, jak długi okres powinien upłynąć, aby znamię to zostało zrealizowane. Ustalenia w tym zakresie powinny być dokonywane każdorazowo na tle okoliczności konkretnej sprawy. Wydaje się, że może to być zarówno okres kilku dni (np. w przypadku setek SMS-ów wysyłanych codziennie przez sprawcę), jak i kilku miesięcy (gdy nękające zachowania realizowane są w odstępach kilkudniowych). Nie można zgodzić się z poglądem W. Woźniaka, który przyjmuje, że dane zachowania można określić jako stalking, jeśli występują przez co najmniej 30 dni, w ciągu których ma miejsce co najmniej 10 czynów.¹⁶ Jak wskazuje M. Mozgawa, trudno powiedzieć, na podstawie jakich przesłanek autor ten doszedł do powyższego wniosku, jednakże nie można uznać, aby owe arbitralnie określone kryteria mogły mieć charakter wiążący.¹⁷

Interesujący w kontekście omawianego przestępstwa jest problem nękania wzajemnego. Kwestia ta pojawiła się już wcześniej na gruncie art. 207 k.k. W wy-

Komentarz, red. R.A. Stefański, Warszawa 2015, s. 1090; N. Kłaczyńska, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2014, s. 470.

¹⁵ Z przeprowadzonych badań empirycznych wynika, że „podstawowym sposobem nękania jest dzwonienie do kogoś przy użyciu telefonu (stacjonarnego lub komórkowego) – takie zachowanie pojawiło się aż w 284 sprawach (oczywiście, zazwyczaj obok innych nękających zachowań). Nękanie poprzez wysyłanie niechcianych SMS-ów wystąpiło aż w 171 przypadkach. Widać zatem, że telefon (głównie komórkowy) stał się nie tylko ważnym środkiem komunikacji, ale i podstawowym środkiem nękania w dzisiejszych czasach. Gdy chodzi o inne sposoby nękania, to należy wyróżnić m.in. nachodzenie (73), wysyłanie maili (42), śledzenie (39), grożenie (34), znieważanie (13), obserwowanie (11), robienie zdjęć lub filmowanie (9), wysyłanie listów lub prezentów (9), zakłócanie spokoju (pukanie w ścianę, do drzwi) – 6, uszkodzanie mienia (5), naruszanie nietykalności cielesnej (3), dzwonienie domofonem (3), przesyłanie paczek z odchodami (2), złośliwe informowanie różnych instytucji o rzekomych nieprawidłowościach w prowadzeniu działalności, zachowaniu itp. Z innych rzadziej występujących sposobów nękania warto wskazać wieszanie na drzwiach wstążek z napisami żałobnymi, umieszczanie kartek na drzwiach, zakładanie podsłuchu, wykręcanie klamek z okien, złośliwe parkowanie samochodem, rozwieszanie oszczerczych ulotek lub rozpowszechnianie plotek”. Zob. M. Mozgawa, M. Budyn-Kulik, *Prawnkarne i kryminologiczne aspekty zjawiska nękania*, „Themis Polska Nova” 2012, nr 2(3), s. 41–42.

¹⁶ W. Woźniak, *Stalking jako zjawisko patologiczne – definicje, zakres, charakterystyka stalkera i radzenie sobie ze stalkingiem*, [w:] *Wybrane elementy pedagogiki resocjalizacyjnej – ujęcie teoretyczne i praktyczne*, red. M. Ilnicka, Lubin 2011, s. 133.

¹⁷ M. Mozgawa, *A few comments on the feature of ‘persistent harassment’ in the light of article 190a Criminal Code*, „Ius Novum” 2020, nr 2, s. 79.

roku z dnia 4 czerwca 1990 r.¹⁸ Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że nie jest możliwe przyjęcie wzajemnego znęcania się nad sobą małżonków w tym samym czasie, z kolei w wyroku z dnia 23 września 1992 r.¹⁹ zaprzeczył tezie o niemożności znęcania się wzajemnego. Pomimo rozbieżności poglądów judykatury w tej materii w doktrynie prawa karnego przyjmuje się, że wzajemne znęcanie się jest pojęciowo i praktycznie możliwe.²⁰ Zgadając się z takim ujęciem, należy uznać, że możliwe jest przyjęcie takiej konstrukcji także w kontekście przestępstwa uporczywego nękania. Nie stoi temu na przeszkodzie ani kodeksowe ujęcie przestępstwa, ani inne względy wykładni art. 190a § 1 k.k. I tak można przyjąć konstrukcję wzajemnego nękania m.in. w sytuacji, kiedy dwie osoby wzajemnie wysyłają sobie liczne SMS-y, zamawiają na adres drugiej strony np. pizzę czy też nawzajem obserwują się, filmują i fotografują.²¹ Jak słusznie wskazuje M. Mozgawa, w przypadku nękania się wzajemnego w grę będą wchodziły sytuacje, kiedy sprawcy (a jednocześnie pokrzywdzeni) będą wywoływali skutek w postaci istotnego naruszenia swojej prywatności,²² chociaż aktualnie po rozszerzeniu znamion skutku art. 190a § 1 k.k. wydaje się, że częściej może dochodzić do wzbudzenia poczucia udręczenia czy poniżenia i taki też może być zamiar obu stron. Oczywiście owe swoiste retorsje nie będą prowadziły do wyłączenia odpowiedzialności karnej którejkolwiek ze stron, ale niewątpliwie muszą rzutować na wymiar kary.²³

Reasumując powyższe rozważania, należy stwierdzić, że nękanie to zachowania umyślne, charakteryzujące się powtarzalnością (trwające przez pewien czas), przede wszystkim w postaci działania (a wyjątkowo również zaniechania), tożsame rodzajowo lub rodzajowo odmienne, podejmowane wbrew woli pokrzywdzonego, powodujące u niego poczucie zagrożenia, udręczenia, poniżenia czy naruszenie prywatności.²⁴

¹⁸ Wyrok SN z dnia 4 czerwca 1990 r., V KRN 96/90, OSP 1992, nr 4, poz. 78.

¹⁹ Wyrok SN z dnia 23 września 1992 r., III KRN 122/92, LEX nr 22076.

²⁰ I. Kozłowska-Miś, M. Mozgawa, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 4 czerwca 1990 r., V KRN 96/90*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1993, nr 1–2, s. 56–60. Zob. także: A. Wąsek, J. Warylewski, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 1: *Komentarz do art. 117–221*, red. A. Wąsek, R. Zawłocki, Warszawa 2010, s. 1198; S. Hypś, *op. cit.*, s. 1105.

²¹ W jednym z wyroków Sąd Najwyższy rozstrzygał w sprawie, w której dochodziło do tego rodzaju wzajemnych zachowań. Dotyczyła ona sporu sąsiedzkiego, konfliktów wszczynanych i podsycanych przez obie strony. Zob. wyrok SN z dnia 29 marca 2017 r., IV KK 413/16, LEX nr 2281268; K. Nazar, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 29 marca 2017 r., IV KK 413/16*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 2, s. 133–151.

²² M. Mozgawa, *Analiza ustawowych znamion przestępstwa uporczywego nękania*, [w:] *Stalking*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2018, s. 52–53.

²³ *Ibidem*, s. 53.

²⁴ Podobną definicję podaje M. Mozgawa (*A few comments...*, s. 75), wskazując, że „nękanie to charakteryzujące się powtarzalnością intencjonalne zachowania, przede wszystkim w postaci działania (a wyjątkowo również zaniechania), tożsame rodzajowo lub rodzajowo odmienne, podejmowane

Przestępstwo uporczywego nękania ma charakter materialny. Skutkiem jest wzbudzenie u pokrzywdzonego uzasadnionymi okolicznościami poczucia zagrożenia, poniżenia lub udręczenia lub istotnego naruszenia jego prywatności.²⁵ Użycie przez ustawodawcę słowa „lub” oznacza, że dla bytu przestępstwa wystarczy wystąpienie przynajmniej jednego ze wskazanych skutków, choć oczywiście nie można wykluczyć, że wystąpi więcej niż jeden z nich.²⁶ Znamiona przestępstwa z art. 190a § 1 k.k. zostaną zrealizowane zarówno wtedy, gdy zachowanie sprawcy wzbudzi w pokrzywdzonym uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia, jak i wtedy, gdy takiego zagrożenia obiektywnie nie wzbudza, ale np. istotnie narusza jego prywatność. Niewątpliwie może dojść i do takich przypadków, gdy zachowanie sprawcy nie wzbudza poczucia zagrożenia ani nie narusza istotnie prywatności pokrzywdzonego, ale jest odbierane przez niego jako uciążliwe i chociaż nie pociąga za sobą zmiany trybu życia czy przyzwyczajzeń pokrzywdzonego, to można je uznać za powodujące jego udręczenie. Wystąpienie tego skutku będzie prostsze do wykazania niż np. w postaci wzbudzenia poczucia zagrożenia, które

wbrew woli pokrzywdzonego, stanowiące jego dręczenie, trapienie czy upokorzenie, a wyrządzające mu krzywdę czy powodujące jego dyskomfort, poczucie zagrożenia czy naruszenie prywatności”.

²⁵ Podobnie niektóre z ustawodawstw państw obcych dla dokonania przestępstwa wymagają wystąpienia określonego w przepisie skutku, który stanowi samodzielne znamię strony przedmiotowej, znamię czynności wykonawczej (zdolność czynności do wywołania określonego skutku) albo znamię strony podmiotowej (sprawca działa w zamiarze wywołania określonego skutku). I tak w prawie fińskim ustawa wymaga, aby zachowanie sprawcy było zdolne do wywołania strachu. W prawie holenderskim skutek stanowi element strony podmiotowej – chodzi o zachowanie, które podejmowane jest w celu zmuszenia pokrzywdzonego do działania, zaniechania lub znoszenia albo w zamiarze wzbudzenia strachu. Ustawodawca rumuński wprost określił skutek – spowodowanie stanu lęku – jako znamię czynu zabronionego. Szerokie ujęcie skutku występuje w prawie węgierskim, w którym stanowi on element strony podmiotowej, a jest nim zastraszanie pokrzywdzonego, zakłócenie jego prywatności lub spowodowanie złego samopoczucia albo cierpień emocjonalnych, a także prześladowanie. O niepokoju lub obawie o bezpieczeństwo pokrzywdzonego lub jego osób najbliższych mowa jest w chorwackim kodeksie karnym. Podobnie w czeskim kodeksie karnym jest to zachowanie, które może wzbudzić uzasadniony strach o życie lub zdrowie pokrzywdzonego albo osób mu bliskich. W prawie albańskim zabronione zachowanie ma na celu wprowadzenie pokrzywdzonego w silny i trwały stan niepokoju i strachu o bezpieczeństwo własne lub krewnego albo osoby, z którą pokrzywdzony utrzymuje więź duchową, lub do zmiany trybu życia. Zob. K. Nazar, [w:] *Przestępstwa...*, s. 300–301. Por. M. Kulik, *Stalking w wybranych państwach europejskich systemu kontynentalnego*, [w:] *Stalking*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2018, s. 137–139.

²⁶ Badania empiryczne spraw dotyczących przestępstw z art. 190a k.k. wykazały, że w przypadku 41 spraw, w których badający mieli do czynienia z 42 czynami, w 9 opisach czynu (w aktach oskarżenia bądź we wnioskach o warunkowe umorzenie) wskazano, że uporczywe nękanie spowodowało naruszenie prywatności pokrzywdzonego, a w 5 przypadkach wzbudziło uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia u pokrzywdzonego. Najczęściej, bo aż w 25 przypadkach, podano, że wystąpiło zarówno naruszenie prywatności, jak i poczucie zagrożenia (w tym 3 razy użyto słowa „lub”). Zob. M. Mozgawa, M. Budyn-Kulik, *op. cit.*, s. 48.

musi zostać zobiektywizowane, czy też naruszenia prywatności pokrzywdzonego, które ma być istotne.²⁷

Należy jednak zauważyć, że znamię czynnościowe „nękanie” oznacza dręczenie, a zatem zachowanie sprawcy – niezależnie od tego, na czym polega – finalnie będzie prowadzić do udręczenia pokrzywdzonego.²⁸ Trudno sobie wyobrazić, żeby nękanie, które dodatkowo ma być uporczywe, nie spowodowało udręczenia. Oczywiście będzie to zależeć od rodzaju zachowania sprawcy oraz od konstrukcji psychicznej pokrzywdzonego, czyli od posiadanych przez niego cech, warunkujących mniejszą lub większą odporność na stres. Dla jednej osoby otrzymywanie np. kilkudziesięciu SMS-ów dziennie z wyznaniem miłości będzie stanowić istotny problem i prowadzić do udręczenia, a dla innej, odpornej psychicznie, może to być bez znaczenia. Naturalnie możliwe jest wówczas przyjęcie konstrukcji usiłowania. Biorąc jednak pod uwagę, że z samej istoty nękania wynika, iż muszą to być zachowania, które będą nosić cechy postępowania prowadzącego do udręczenia, upokorzenia, spowodowania cierpienia pokrzywdzonego albo wywołania innych negatywnych skutków, można mieć wątpliwości, czy poszerzenie skutku o kolejne, nieostre znamiona było konieczne.²⁹ Być może poprzez ten zabieg ustawodawca chciał wyeliminować sytuacje niejasne, niespełniające pierwotnie określonych skutków, a będące dla pokrzywdzonego uciążliwe (i mogące ewentualnie wypełniać znamiona wykroczenia z art. 107 Kodeksu wykroczeń), zapewniając mu w ten sposób skuteczniejszą ochronę prawną.

Jeżeli chodzi o skutek w postaci poniżenia, należy zauważyć, że może on zostać osiągnięty (stosunkowo łatwo) już przez zachowanie jednorazowe, co pozostaje w sprzeczności ze znamieniem czynnościowym określonym jako „uporczywe nękanie”. Spowodowanie skutku w postaci poniżenia przy tym typie przestępstwa możliwe będzie zatem tylko wtedy, gdy tego rodzaju zachowań będzie więcej lub zachowanie, polegające np. na umieszczeniu w internecie obraźliwego, upokarzającego wpisu czy zdjęcia nagiej osoby, będzie współlistniało z innymi nękającymi

²⁷ Zob. postanowienie SN z dnia 12 grudnia 2013 r., III KK 417/13, KZS 2014, nr 6, poz. 26.

²⁸ Jak wskazują M. Królikowski i A. Sakowicz (*op. cit.*, s. 587), nękanie to zachowanie, które w ocenie „obiektywnego obserwatora może prowadzić do udręczenia, zastraszenia, zdominowania, upokorzenia, wywoływania doznań negatywnych”. W opinii P. Furman (*Próba analizy konstrukcji ustawowej przestępstwa uporczywego nękania z art. 190a k.k. Zagadnienia wybrane*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2012, z. 3, s. 45) nękaniami jest „podejmowanie w sposób powtarzalny zachowań, które odbijają się w psychice adresata w negatywny sposób. [...] »Nękaniami« będzie więc zbiór zachowań, które obiektywnie będą nosiły cechy postępowania, prowadzącego do udręczenia, trapienia, zastraszenia, zdominowania, oddziaływania na wolę, upokorzenia lub wywoływania innych skutków czy doznań negatywnych”.

²⁹ Podobnie zob. M. Budyn-Kulik, *Nowe znamiona nękania z art. 190a § 1 Kodeksu karnego*, „Palestra” 2020, nr 9, s. 31–32. Por. K. Marek, *Przestępstwo uporczywego nękania (stalkingu) w świetle nowelizacji Kodeksu karnego z 31 marca 2020 r.*, „Studia Prawnoustrojowe” 2020, nr 50, s. 333–334.

zachowaniami sprawcy. Jednorazowe zachowanie poniżające pokrzywdzonego nie będzie stanowić uporczywego nękania. Oczywiście otwartą pozostaje wówczas kwestia przyjęcia konstrukcji usiłowania albo odpowiedzialności za inne przestępstwa w zależności od zachowania sprawcy (np. zniesławienia, zniewagi czy rozpowszechniania pornografii). W grę może wejść także przepis art. 191a § 1 k.k., kiedy sprawca rozpowszechnia w internecie wizerunek nagiej osoby, co może być dla niej bardziej upokarzające niż umieszczenie jakiegoś obraźliwego wpisu.³⁰

W kontekście obu nowych skutków nękania, a więc wzbudzenia poczucia poniżenia lub udręczenia, pojawia się wątpliwość, czy owo poczucie ma być – tak jak w przypadku zagrożenia – uzasadnione okolicznościami. Wydaje się, że taki był zamiar ustawodawcy, który wymaga, aby poczucie to obiektywizować, chociaż rodzi się pytanie, czy słusznie. Należy zauważyć, że odczucie poniżenia czy udręczenia to stan subiektywny, na którego powstanie ma wpływ nie tylko zachowanie sprawcy, ale i indywidualne cechy pokrzywdzonego.³¹ Dlatego też, podobnie jak w przypadku znamienia „nęka” (o czym była wcześniej mowa), należałoby oceny tej dokonywać poprzez równoczesne odwołanie się do kryteriów obiektywnych i subiektywnych.

Strona podmiotowa omawianego przestępstwa obejmuje umyślność. Z uwagi na występujące w przepisie znamię uporczywości (które jest zabarwione podmiotowo) należy uznać, że ta część znamion musi być objęta zamiarem bezpośrednim.³² W związku z takim ujęciem znamion powstaje pytanie, czy „uporczywość nękania” wskazuje tylko na możliwość popełnienia przestępstwa z zamiarem bezpośrednim czy również z zamiarem ewentualnym. Zdania przedstawicieli doktryny są w tym zakresie podzielone. M. Królikowski i A. Sakowicz przyjmują, że strona podmiotowa analizowanego czynu zabronionego wymaga od sprawcy działania z zamiarem bezpośrednim (nie warunkowym).³³ Niektórzy idą jeszcze dalej, twierdząc, że zachowanie polegające na nękaniu cechuje *dolus directus coloratus*.³⁴ Do wyjątków należy stanowisko, że w grę wchodzi obie postaci zamiaru, bez dokonania rozróżnienia, że zamiar ewentualny ma się odnosić do skutku.³⁵

Poza wskazanymi poglądami, w doktrynie zdają się jednak dominować te dokonujące zróżnicowania odnośnie do strony podmiotowej odnoszącej się do samego zachowania i odrębnie co do skutku tego zachowania.³⁶ Zgodnie z takim ujęciem

³⁰ K. Nazar, [w:] *Przestępstwa...*, s. 323.

³¹ Zob. M. Budyn-Kulik, *Wzajemna relacja nękania z art. 190a § 1 k.k. i mobbingu z art. 943 § 2 k.p.*, „Annales UMCS sectio G (Ius)” 2020, vol. 67(2), s. 65–66.

³² M. Mozgawa, [w:] *Kodeks karny, Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2019, s. 613.

³³ M. Królikowski, A. Sakowicz, *op. cit.*, s. 544.

³⁴ Tak J. Kosonoga, *op. cit.*, s. 1092.

³⁵ S. Hypś, *op. cit.*, s. 1016; R. Krajewski, *Przestępstwo nękania innej osoby lub podszywania się pod inną osobę*, „Przegląd Sądowy” 2012, nr 5, s. 30.

³⁶ M. Mozgawa, M. Budyn-Kulik, *op. cit.*, s. 28; N. Kłaczyńska, *op. cit.*, s. 471–472; A. Michalska-Warias, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2016, s. 536; J. Chamernik,

sprawca ma działać z zamiarem bezpośrednim, natomiast skutek w postaci wzbudzenia w pokrzywdzonym uzasadnionego okolicznościami poczucia zagrożenia, udręczenia, poniżenia lub istotnego naruszenia jego prywatności może być objęty także zamiarem ewentualnym (np. sprawca nie chce wzbudzić obawy u ofiary, a jedynie „uprzykrzyć jej życie”, przewidując i godząc się jednak z możliwością jej wzbudzenia),³⁷ niezależnie od tego, czy nękanie powodowane jest żywionym do pokrzywdzonego uczuciem miłości, złośliwością czy chęcią zemsty.³⁸ Stanowisko to wydają się potwierdzać badania D. Woźniakowskiej-Fajst, z których wynika, że sprawcy uporczywego nękania przesłuchiwanie przez policję niejednokrotnie podnosili, iż nie zdawali sobie sprawy z tego, że ich nadmierne zainteresowanie ofiarą może budzić jej lęk lub wręcz zapewniali, że wzbudzenie lęku u pokrzywdzonego nie było ich intencją.³⁹

To jednak nie określenie zamiaru, z jakim działała oskarżona, było kluczowe w analizowanej sprawie, tylko kwestia motywów jej działania. Sąd Okręgowy, uniewinniając oskarżoną, podniósł, że „nie można przypisać oskarżonej, aby uporczywie nękała pokrzywdzonego, prowadząc do wzbudzenia u niego poczucia zagrożenia ocenianego w sposób obiektywny, czy też naruszenie jego prywatności. Wysyłane do pokrzywdzonego drogą elektroniczną wiadomości miały bowiem na celu skłonienie go do rozwiązywania konfliktu na tle finansowym, a nie było ich celem wzbudzenie u pokrzywdzonego poczucia zagrożenia [...]. Nawet natarczywe działania podjęte w celu ochrony swoich interesów majątkowych nie podpadają pod pojęcie przestępstwa z art. 190a § 1 k.k.”. Jest to oczywiście błędne stanowisko i słusznie Sąd Najwyższy uznał kasację za zasadną, podkreślając, że do znamion czynu z § 1 art. 190a k.k. nie należy cel działania sprawcy i strona podmiotowa tego typu przestępstwa nie ma charakteru kierunkowego. Takie zawężenie kryminalizacji poprzez wymóg zabarwienia zamiaru sprawcy jakimś określonym celem czy motywacją nie byłoby właściwe. Sprawca może bowiem działać w różnym

Przestępstwo stalkingu w regulacji kodeksu karnego, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Administracja i Zarządzanie” 2013, nr 99, s. 312; K. Nazar, *Glosa do postanowienia SN z dnia 12 grudnia 2013 r., III KK 417/13*, „Prawo w Działaniu” 2016, nr 26, s. 243; M. Mozgawa, *A few comments...*, s. 81–82. Zob. także: wyrok SO w Szczecinie z dnia 4 marca 2013 r., IV Ka 1795/12, Legalis nr 2187269.

³⁷ Zob. M. Mozgawa, [w:] *Kodeks karny...*, s. 613.

³⁸ Zob. postanowienie SN z dnia 12 grudnia 2013 r., III KK 417/13, KZS 2014, nr 6, poz. 26. Sąd Najwyższy stwierdził, że „[b]y zachowanie mogło być uznane za stalking, nękanie przez sprawcę musi być uporczywe, a zatem polegać na nieustannym oraz istotnym naruszaniu prywatności innej osoby oraz na wzbudzeniu w pokrzywdzonym uzasadnionego okolicznościami poczucia zagrożenia. Ustawodawca nie wymaga przy tym, aby zachowanie stalkera niosło ze sobą element agresji. [...] Dla bytu tego przestępstwa nie ma znaczenia, czy sprawca ma zamiar wykonać swoje groźby. Decydujące jest tu subiektywne odczucie zagrożonego, które musi być oceniane w sposób zobiektywizowany”.

³⁹ D. Woźniakowska-Fajst, *Stalking i inne formy przemocy emocjonalnej. Studium kryminologiczne*, Warszawa 2019, s. 119.

celu, jego czyn może być powodowany żywionym do pokrzywdzonego uczuciem miłości, nienawiści, chęcią dokuczenia mu, złośliwością czy chęcią zemsty.⁴⁰ Motywacja sprawcy jest irrelevantna z punktu widzenia realizacji znamion omawianego przestępstwa i – jak wskazuje N. Kłaczyńska – „motyw działania sprawcy nie musi [...] być społecznie naganny, popełnić czyn z § 1 może także ten, kto powodowany jest tęsknotą za pokrzywdzonym”.⁴¹ Nawet jeśli pokrzywdzona dążyła do renegekcji zawartej z bratem ugody, to sposób jej zachowania – wyjątkowa determinacja i nieustępliwość – miał charakter zachowania opisanego w art. 190a § 1 k.k. Realizacja celu, który sam w sobie nie zasługuje na negatywną ocenę, środkami stanowiącymi uporczywe nękanie innej osoby, prowadzące do wywołania skutku określonego w przepisie, może wypełniać znamiona przestępstwa z art. 190a § 1 k.k. Jak słusznie wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu omawianego wyroku, „[r]enegocjacja zawartych porozumień zależy od woli ich stron. Jeśli zatem druga strona wyraża niechęć do jego zmiany, dążenie do uzyskania takiego rezultatu przez drugą stronę nie usprawiedliwia skorzystania w tym celu z każdego możliwego sposobu jego realizacji”.

Nawet jeśli zachowanie oskarżonej, jak podnosił Sąd Okręgowy, nie miało na celu wzbudzenia u pokrzywdzonego poczucia zagrożenia czy naruszenia jego prywatności, a jedynie skłonienie go do rozwiązania konfliktu na tle finansowym, to natarczywość działań podjętych przez oskarżoną i ich różnorodność świadczy o działaniu z zamiarem bezpośrednim. Opowiadając się za zróżnicowaniem strony podmiotowej uporczywego nękania, odnoszącej się odrębnie do samego zachowania i co do skutku tego zachowania, można przyjąć, że nawet jeśli oskarżona nie chciała wywołać określonego w przepisie skutku, to niewątpliwie jego wystąpienie mogła obejmować zamiarem ewentualnym.

Pomimo tego, że ustawodawca nie wskazuje w treści art. 190a § 1 k.k. celu czy motywu działania sprawcy, należy pamiętać, że postać zamiaru i motywację sprawcy sąd bierze pod uwagę przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu, który następnie uwzględnia przy wymiarze kary. Ustawodawca nie podaje żadnych wskazówek, w jaki sposób należy oceniać motywację. Jak wskazuje M. Budyn-Kulik, nie sposób też określić katalogu motywów „dobrych” i „nagannych”. W zależności od okoliczności ten sam motyw może zostać oceniony jako przemawiający na korzyść sprawcy, wpływający na zmniejszenie stopnia społecznej szkodliwości czynu, lub na niekorzyść, wpływający na jego podwyższenie.⁴² Wydaje się, że co

⁴⁰ M. Budyn-Kulik, *Kodeks karny. Komentarz do zmian...*, teza 44. Zob. także: eadem, *Wzajemna relacja...*, s. 71.

⁴¹ N. Kłaczyńska, *op. cit.*, s. 472. Podobnie wskazuje A. Zoll ([w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2: *Komentarz do art. 117–211a*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017, s. 383), twierdząc, że „nie są istotne motywy działania sprawcy. Wchodzi w grę działanie w celu dokuczenia innej osobie, ale motywem zachowania może być także miłość do drugiej osoby i chęć jej adorowania”.

⁴² M. Budyn-Kulik, [w:] *Kodeks karny...*, s. 383.

do zasady możliwe jest stworzenie takiego katalogu, ale należałoby zadać pytanie, czy byłoby to celowe. Po pierwsze, musiałby to być katalog bardzo obszerny, a po drugie – otwarty, gdyż nie sposób ująć wszystkich motywów sprawcy jako wyznaczających zakres przedmiotu oceny społecznej szkodliwości. Poza tym, skoro w zależności od okoliczności ten sam motyw niekiedy może zostać oceniony jako „dobry” albo jako „naganny”, niemożliwy byłby taki podział motywów sprawcy.

Przy orzekaniu w zakresie oceny stopnia społecznej szkodliwości czynu sąd ma obowiązek uwzględnienia wszystkich ustawowych kwantyfikatorów oceny wymienionych w art. 115 § 2 k.k., które są istotne z punktu widzenia znamion danego przestępstwa, ale też powinien uwzględnić okoliczności niewyrażone formalnie w znamionach czynu zabronionego, nieraz decydujące jednak o jego byciu i treści. Wydaje się, że tak jest w przypadku przestępstwa uporczywego nękania, do znamion którego nie należy motywacja, ale to właśnie ona pozwala ocenić zachowanie sprawcy i jego społeczną szkodliwość. Ocena ta będzie inna w przypadku, gdy sprawca dopuszcza się przestępstwa z nienawiści, chęci dokuczenia czy zemsty, inna zaś wtedy, kiedy czyn powodowany jest żywionym do pokrzywdzonego uczuciem miłości czy tęsknotą za nim. Motyw działania sprawcy nie musi więc być społecznie naganny, niekiedy może nawet zasługiwać na zrozumienie, ale może być również tak, że nie znajduje usprawiedliwienia i zasługuje na potępienie. Jak pokazują wyniki badań przeprowadzonych przez M. Budyn-Kulik i M. Mozgawę, w przypadkach w których możliwa była ocena motywacji sprawcy, najczęściej było to silne uczucie żywione do ofiary – miłość lub niemożność pogodzenia się z rozpadem związku.⁴³ Podobne wnioski, przedstawione przez D. Woźniakowską-Fajst wynikają z badań A. Kulika oraz D.M. Halla, który – opisując badania wiktyimizacyjne – stwierdził, że 58% osób prześladowanych wskazało, iż stalker nękał ich, ponieważ nie był w stanie pogodzić się z zakończeniem związku.⁴⁴

W kontekście analizowanej sprawy, biorąc pod uwagę sposób i okoliczności popełnienia czynu, niemal półroczny okres nękania pokrzywdzonego, wyjątkową determinację i nieustępliwość oskarżonej, której działania przybierały różną formę, a także ujemne następstwa w psychice pokrzywdzonego (wzbudzenie obawy i naruszenie jego prywatności), należy uznać, że stopień społecznej szkodliwości dokonanego przez oskarżoną czynu był wysoki. To wszystko powinno znaleźć odzwierciedlenie w wymiarze kary.

Reasumując, należy w pełni zgodzić się ze stanowiskiem zaprezentowanym przez Sąd Najwyższy w obu tezach wyroku.

⁴³ M. Mozgawa, M. Budyn-Kulik, *op. cit.*, s. 37.

⁴⁴ D. Woźniakowska-Fajst, *op. cit.*, s. 180.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Budyn-Kulik M., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2019.
- Budyn-Kulik M., *Kodeks karny. Komentarz do zmian wprowadzonych ustawą z dnia 25 lutego 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny*, LEX/el. 2011.
- Budyn-Kulik M., *Nowe znamiona nękania z art. 190a § 1 Kodeksu karnego*, „Palestra” 2020, nr 9.
- Budyn-Kulik M., *Wzajemna relacja nękania z art. 190a § 1 k.k. i mobbingu z art. 943 § 2 k.p.*, „Annales UMCS sectio G (Ius)” 2020, vol. 67(2).
- Chamernik J., *Przestępstwo stalkingu w regulacji kodeksu karnego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Administracja i Zarządzanie” 2013, nr 99.
- Furman P., *Próba analizy konstrukcji ustawowej przestępstwa uporczywego nękania z art. 190a k.k. Zagadnienia wybrane*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2012, z. 3.
- Gruszczyńska B., Marczewski M., Ostaszewski P., Siemaszko A., Woźniakowska-Fajst D., *Stalking w Polsce. Rozmiary – formy – skutki*, [w:] *Stosowanie prawa. Księga jubileuszowa z okazji XX-lecia Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości*, red. A. Siemaszko, Warszawa 2011.
- Hypś S., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2019.
- Kłączyńska N., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2014.
- Kosonoga J., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2015.
- Kozłowska-Miś I., Mozgawa M., *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 4 czerwca 1990 r., V KRN 96/90*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1993, nr 1–2.
- Krajewski R., *Przestępstwo nękania innej osoby lub podszywania się pod inną osobę*, „Przegląd Sądowy” 2012, nr 5.
- Królikowski M., Sakowicz A., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna, t. 1: Komentarz. Art. 117–221*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017.
- Kulik M., *Stalking w wybranych państwach europejskich systemu kontynentalnego*, [w:] *Stalking*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2018.
- Marek K., *Przestępstwo uporczywego nękania (stalkingu) w świetle nowelizacji Kodeksu karnego z 31 marca 2020 r.*, „Studia Prawnoustrojowe” 2020, nr 50, DOI: <https://doi.org/10.31648/sp.6047>.
- Michalska-Warias A., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2016.
- Michalska-Warias A., Nazar-Gutowska K., *Prawnokarne aspekty nękania w polskim prawie karnym*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2010, vol. 14.
- Mozgawa M., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2019.
- Mozgawa M., [w:] *System Prawa Karnego*, t. 10: *Przestępstwa przeciwko dobrom indywidualnym*, red. J. Warylewski, Warszawa 2016.
- Mozgawa M., *A few comments on the feature of ‘persistent harassment’ in the light of article 190a Criminal Code*, „Ius Novum” 2020, nr 2.
- Mozgawa M., *Analiza ustawowych znamion przestępstwa uporczywego nękania*, [w:] *Stalking*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2018.
- Mozgawa M., Budyn-Kulik M., *Prawnokarne i kryminologiczne aspekty zjawiska nękania*, „Themis Polska Nova” 2012, nr 2(3).
- Nazar K., [w:] *Przestępstwa przeciwko wolności*, red. M. Mozgawa, Lublin 2020.
- Nazar K., *Glosa do postanowienia SN z dnia 12 grudnia 2013 r., III KK 417/13*, „Prawo w Działaniu” 2016, nr 26.
- Nazar K., *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 29 marca 2017 r., IV KK 413/16*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 2.
- Słownik języka polskiego PWN*, red. M. Szymczak, t. 2, Warszawa 1984.

Uniwersalny słownik języka polskiego, red. S. Dubisz, t. 2, Warszawa 2003.

Uniwersalny słownik języka polskiego, red. S. Dubisz, t. 4, Warszawa 2003.

Wąsek A., Warylewski J., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 1: *Komentarz do art. 117–221*, red. A. Wąsek, R. Zawłocki, Warszawa 2010.

Woźniak W., *Stalking jako zjawisko patologiczne – definicje, zakres, charakterystyka stalkera i radzenie sobie ze stalkingiem*, [w:] *Wybrane elementy pedagogiki resocjalizacyjnej – ujęcie teoretyczne i praktyczne*, red. M. Ilnicka, Lubin 2011.

Woźniakowska-Fajst D., *Stalking i inne formy przemocy emocjonalnej. Studium kryminologiczne*, Warszawa 2019, DOI: <https://doi.org/10.31338/uw.9788323536710>.

Zoll A., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2: *Komentarz do art. 117–211a*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017.

Orzecznictwo

Postanowienie SN z dnia 12 grudnia 2013 r., III KK 417/13, KZS 2014, nr 6, poz. 26.

Wyrok SN z dnia 4 czerwca 1990 r., V KRN 96/90, OSP 1992, nr 4, poz. 78.

Wyrok SN z dnia 23 września 1992 r., III KRN 122/92, LEX nr 22076.

Wyrok SN z dnia 5 stycznia 2001 r., V KKN 504/00, OSNKW 2001, nr 7–8, poz. 57.

Wyrok SN z dnia 29 marca 2017 r., IV KK 413/16, LEX nr 2281268.

Wyrok SN z dnia 2 grudnia 2020 r., III KK 266/20, LEX nr 2508786.

Wyrok SO w Szczecinie z dnia 4 marca 2013 r., IV Ka 1795/12, Legalis nr 2187269.

ABSTRACT

The subject of the commentary are issues related to the crime of persistent harassment (Article 190a § 1 of the Criminal Code), in particular, its subjective side. The essential issue referred to by the Supreme Court in the justification of the judgement were the motives of the perpetrator of persistent harassment. The Supreme Court held that the elements of the act from § 1 of Article 190a of the Criminal Code do not include the purpose of the perpetrator's action, i.e. the fact that the subjective side of this type of crime is not directional. The motivation of the perpetrator is irrelevant from the point of view of the elements of this act, its perpetrator may act for different purposes. Since the harassment must be persistent and must lead to a specific result, the perpetrator should include these elements of the factual elements both in his/her consciousness and will. The realization of an aim, which in itself does not deserve a negative assessment, by means that could be considered as persistent harassment of another person, and that could lead a person to a sense of threat, humiliation or anguish, or violating the privacy, may fulfil the elements of the crime of Article 190a of the Criminal Code. The author referred to the problem of intention and motivation of the perpetrator of persistent harassment, sharing the view formulated by the Supreme Court in both theses of the judgement.

Keywords: persistent harassment; subjective side; intention; motivation; perpetrator